

isaac
Danmark

International Society for Augmentative
and Alternative Communication

isaac

..nyt

nr. 2 – 2017

Om ISAAC Danmark

Formand:

Birgitte Brandt
Børneterapien, Odense
Tlf.: 63 14 05 67
e-mail: birb@odense.dk

Sekretær:

Margit Grønkjær
e-mail: margit99@gmail.com

Kasserer:

Gert Krabsen
HandiKram
Grenen 15
9260 Gistrup
Tlf. 96 36 47 90
e-mail: kasserer@isaac.dk

Indmeldelse på www.isaac.dk eller via formanden eller kassereren.

Kontingent pr. år (dækker medlemskab af både det internationale ISAAC og ISAAC Danmark):

AAC bruger	kr..... 275,-
Enkelt medlem	kr..... 470,-
Studerende/pensionister	kr..... 325,-
Dobbelt medlemskab (Institutioner/skoler)	kr..... 900,-
Trippel medlemskab (Institutioner/skoler)	kr.....1.350,-
Støttemedlem	kr.....2.500,-

ISAAC officielle tidsskrift: "Alternative and Augmentative Communication – ACC",
abonnement pr. årgang kr..... 660,-

ISAAC-NYT

Medlemsblad for foreningen ISAAC Danmark
(*International Society for Augmentative and Alternative Communication*)

Redaktør: Dorte Sylvest Aggerlin
e-mail: dsaggerlin@gmail.com

Bladet udkommer normalt 3 gange om året.

ISSN nr. 1397-0747
Oplag: ca. 200 stk.
Tryk: Palle Madsen
Layout: Gert Krabsen

Foreningens postadresse:

ISAAC Danmark
c/o Birgitte Brandt
Børneterapien Odense, Team A
Platanvej 15
5230 Odense M

CVR nr. 29948445

Foreningens webside: www.isaac.dk
Foreningens mailadresse: isaac@isaac.dk

Alle henvendelser på redaktionelle spørgsmål stiles skriftligt til redaktionen.

Redaktionen påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der indsendes uopfordret.

Indhold

Om ISAAC Danmark	2
Birgitte bemærker	4
Ups..	5
ASK i Kenya	6
ISAAC Norge 2017	10
Den ny bestyrelse	21
Bestyrelsens beretning 2016	22
Kommunikationsstøtte på Sølund Festival.....	25
Brugersamling 2017.	26
De store overgange i livet for ASK brugere	27

Hanne og Emmy på Sølund festival med kommunikationstavler. Se side 25

--- 0 ---

Birgitte bemærker

v/Birgitte Brandt, formand

Siden sidst har vi været samlet i stort antal - 200 deltagere - til den danske ISAAC konference i Vingstedcentret. Det har været en rigtig god konference, hvor vi har fået mange positive tilbagemeldinger, og hvor vi nu er i gang med at se på planlægningen af næste år - med de idéer vi har fået med på vejen fra jer deltagere. Tak for jeres tilbagemeldinger.

Per Andersson, bestyrelsesmedlem i ISAAC Sverige og selv ASK-bruger, har sammen med sin hjælper Roger skrevet i sin blog om indtrykkene fra den danske konference: <http://isaac-sverige.se/blogg.html>

Til jer der ikke har set vinderfilmen i ISAAC-Danmarks filmkonkurrence, kan den downloades: <https://www.dropbox.com/s/6vlu2qhaw1xj2jx/for%C3%A6ldre%20komm%20aften.avi?dl=0>

Find også linkene på www.isaac.dk

I de sidste par år har vi indimellem fortalt om det *PINE-D* projekt i EU regi, som vi i ISAAC Danmark har været en del af. Vi har nu fået den gode besked, at EU har antaget den petition (anmodning), som i forbindelse med EU projektet PINE-D blev sendt til Bruxelles fra de 5 deltagerlande. EU's Petitions komité lægger op til at undersøge de forskellige problematikker nærmere vedr. bedre involvering af mennesker med handicap, som vi har været med til at sætte fokus på. Herunder nødvendigheden af bedre tilgængelighed på kommunikationsområdet.

Selv om vi indimellem undervejs i projektet var noget usikre på, hvad det lige var for noget, vi havde "rodet os ud i", så mener jeg bestemt, det var indsatsen værd, og at der kan være en stor værdi i den anerkendelse fra øverste politiske hold, som en antaget petition må siges at være. Endnu en måde at sætte fokus på mennesker med handicap og deres muligheder for bedre involvering - i dette tilfælde i Europas demokrati.

Tak til de unge ASK-brugere, som via ISAAC's brugersamling i 2015 deltog i at indsamle vigtige informationer og viden til PINE-D projektet!

I ISAAC's bestyrelse drøfter vi nu, hvordan resultatet af PINE-D projektet kan bringes videre til relevante instanser.

Som det er tradition i ISAAC over hele verden er oktober måned *Awareness month*, hvor man lokalt og i større nationale sammenhænge gør opmærksom på AAC/ASK. ISAAC Danmark har i år valgt at markere Awareness month med et 2 dages seminar om overgange for ASK-brugere, som er under planlægning i samarbejde med Socialstyrelsen. Det kommer I til at høre mere om.

Endelig vil jeg ønske jer alle en rigtig dejlig sommer!

Mange hilsner fra Birgitte Brandt

- - - 0 - - -

Ups..

v/Frank Dalhoff

EN SJOV OG TANKEVÆKKEDE SNAK OM FORSKELLE MELLEM OS MED HANDICAP OG JER UDEN, ER DE DER, OG – HVORFOR IKKE?

Under tiden opstår der snakke der føre til spændende, sjove og efter tænksomme diskussioner. En af mine hjælpere sagde en dag: "jeg synes, at mange personer med handicap ikke er dumme, men måske lidt naive". Jeg skyndte mig, at takke på mine ligestillede og egne vegne, men jeg må desværre indrømme, at også jeg kunne nikke genkende til problematikken, for vi er tit hurtige på aftrækkeren, og det behøver nødvendigvis ikke være med tale men også på andre måder, gør vi opmærksom på vores eksistens og ikke altid på det rette tidspunkt. Med skam at melde oplever jeg nu og da og hører: " ja ja - jeg ved godt du vil noget, men vent lidt".

Hvorfor er det os med et handicap, der lige netop virker naive på andre mennesker? Nu skal man passe på med at slå alle over en kam, for vi taler om mennesker, og mennesker er vidt forskellige.

Når nu min hjælper har rejst spørgsmålet og vedkommende har berøring med mange, der har et handicap, må der være noget hold i påstanden, - så det er vel relevant og rejse spørgsmålet, hvad er årsagen her til?

Her må I læsere tage mine lommefiler for gode varer, da vi ikke nåede til nogen konklusion. Mine bedste bud er manglen på voksen kontakt i barndommen, ment på den måde, at når mange børn med et hjælpebehov er samlet under et tag, så skal der måske 'kæmpes' for at komme på gyngen eller i sandkassen. Ja lige meget hvad - skal børn arbejde for at få kontakt til en voksen, ja det skal alle børn, men børn uden handicap kan hoppe på gyngen i modsætning til børn, som har et handicap, som ikke kan flytte sig 5 cm. uden først at få en voksens opmærksomhed, for først herefter at kunne gøre det, han gerne vil, nemlig at gynges.

Det andet spørgsmål som er relevant og inddrage i diskussionen her, er vidensniveauet hos børn med et handicap. Da der er mange forskelligheder mellem de to grupper, dette handler om, vil en sammenligningen af deres skoleforløb ikke være holdbar. Jeg tør dog godt spørge, om niveauet bliver sat i rette højde, alle faktorer taget i betragtning? Jeg er helt klart med på, det ikke altid drejer sig om dansk og regning i gængs forstand, og der, hvor det gør, er det selv sagt vigtigt, at have fokus på det man gør. Alle kan lære noget og forbedre det, de har lært.

Lad os komme tilbage til udgangspunktet, - nemlig hvorfor virker os med et handicap tit lidt naive? Årsagen til dette, tror jeg, bunder i to ting, nemlig først det faktum, at mange der i dag er voksne er vokset op på store institutioner, hvor kampen for voksen kontakt hørte til dagligdagen, og derfor er vi nok blevet mere egoistiske.

Det andet faktum er vores skolegang, som var så som så, det var min i hvert fald. Jeg har i dag kun et overfladisk kendskab til specialskoler, men jeg vil sige 2 ting. For det første, prøv hele tiden at huske at sætte kravene til jeres elever efter deres faglige kunnen - hverken for lavt eller for højt, og dog lige lidt højere, så eleverne skal gøre deres bedste for at nå dette mål. For det andet, forsøg at lære eleverne, at de nok skal gøre opmærksom på sig selv, men også kunne 'træde et skridt tilbage' og give andre plads.

- - - 0 - - -

ASK i Kenya

v/ Ole Emil Holst

Alternativ Supplerende Kommunikation (ASK) er kendt i mange lande verden over. På det afrikanske kontinent findes der kompetencegivende kurser på universiteter i lande som Sydafrika, Kenya og Ghana, men hvorvidt metoden praktiseres på skolerne rundt omkring i landene, er en anden sag. I denne artikel kan man læse om et initiativ, hvor man starter på den enkelte skole med uddannelse af lærere, elever og deres forældre i ASK for derefter at søge at påvirke skolemyndighederne til at acceptere metoden.

En projektgruppe under den danske NGO Seniorer uden Grænser, har udviklet projektet.

Det er sidste dag på kurset. Hele holdet står oprejst bag ved VIP-erne, som sidder på grønne plastikstole foran dem. De holder hver især deres certifikater op foran sig, så det kommer til at se pænt ud på fotografiet, som er ved at blive taget.

Alle deltagerne har netop fået disse certifikater overrakt af DEO-en (District Educational Officer) med håndtryk, klapsalver og fotografering.

AAC in Kenya

Forud for denne dag har de 15 deltagere gennemgået et intensivt kursus på to uger med titlen "AAC in Kenya".

Kursisterne er lærere fra to specialskoler i den Kenyanske provinsby Nakuru. De er blevet udtaget af deres ledelser til at blive såkaldte ressource teachers på dette område. Tilbage på skolerne, har de ansvaret for, at resten af skolens medarbejdere og så mange af forældrene som muligt lærer om metoden, som på engelsk hedder Augmentative and Alternative Communication (AAC).

ASK er et omfattende fagområde, og derfor har man i projektet begrænset sig til fire områder:

Partner Styret Auditiv Scanning

PSAS er en spørgeteknik, som bruges af omverdenen, hvis elevens handicap gør, at hun ikke kan se eller ikke kan udpege. Eleven skal oplæres i tegn for "ja."

50 kerneord

Det er de 50 ord, som alle mennesker bruger mest. De er sammensat på en kerneordstavle, hvor der er et symbol for hvert ord. Symbolerne har forskellig baggrundsfarve alt efter, om der er tale om tillægsord, biord etc.

Der er ikke navneord på tavlen. Ved hjælp af disse kerneord og ting i omgivelserne, som man kan pege på, samt eventuelle andre "løse" symboler, kan eleven give udtryk for en mening eller et ønske.

Tematavler

Tematavler er småtavler med 4 til 12 symboler, som handler om et bestemt emne f.eks. sport eller indkøb. De bruges sammen med kerneordstavlen.

Kommunikationspas

Kommunikationspasset er for elever, som ikke har noget sprog og derfor ikke er i stand til at præsentere sig selv. Kommunikationspasset fortæller om, hvordan eleven kommunikerer, hvad eleven kan lide / ikke kan lide. Hvad eleven er dygtig til, og hvad eleven skal have hjælp til. Hvilke hensyn der bør tages.

Det hjælper andre til at finde ud af, hvordan de skal omgås eleven. Kontaktoplysninger for skolen og hjemmet fremgår også af bogen.

Her er Paul. Han har cerebral parese. Han bruger en kørestol og har intet sprog.

Men Paul er ret klog. Han fandt hurtigt ud af, hvordan tavlerne fungerede, og han kan nu give udtryk for meninger, ønsker og drømme.

Drengen her kan hverken gå eller tale. Om halsen har han en et lille kort, hvor der står:

*My name is Collins Maina
I have no speech
There is a book about me in my bag.*

I hans kommunikationspas kan man også finde kontaktoplysninger på forældrene og på hans skole.

IKT

Hver skole modtog af projektet en bærbar computer, en farveprinter, en A3 lamineringsmaskine og et kamera.

Derudover også papir, lamineringslommer og andre småting, som er nødvendige for at fremstille undervisningsmaterialerne. På kurset blev der undervist i, hvordan man bruger dette udstyr. Symbolerne kommer fra open source programmet PictoSelector, som altså er gratis, og som allerede var blevet installeret på computerne.

I Kenya praktiseres denne specialviden ikke. Der er måske ti uddannede talepædagoger i landet, og de arbejder alle på hospitalerne, hvor de træner borgere i bedre og tydeligere talesprog. Professorerne på Kenyatta University, som udbyder kurser i AAC, har kun en teoretisk viden om problematikken omkring personer uden sprog, og deres studerende vil altså ikke kunne gå ind i klasseværelset og undervise elever i at anvende metoden.

Derfor har projektet hentet ekspertisen fra Danmark. De primære underviserne på kurset var Betina Snebang og Jesper Homann, begge ansatte ved vejledningsteamet på Dybkær Specialskole i Silkeborg, som har udlånt dem til projektet.

Forældreforeningerne

En vigtig del af projektet er samarbejdet med forældreforeningerne.

Forældrene ved hver skole har dannet såkaldte *self-help groups*. Det er disse grupper, som har bedt Seniorer Uden Grænser om hjælp til at sikre deres børn bedre kommunikationsmuligheder. I gruppernes vedtægter er en række målsætninger formuleret, bl.a. forbedrede undervisningsmetoder for udviklingshæmmede.

Forældrene er også bekymrede for, hvad der skal ske med deres børn, når de ikke længere kan gå på skolerne. Man taler om beskyttede værksteder og boliger med pædagogisk støtte.

Det er svært i et land som Kenya at finde lydhørhed for at øge indsatsen overfor handicappede, når landet står med et væld af mange andre presserende udfordringer.

Derfor er det forældreforeningernes opgave at påvirke myndigheder, politikere, erhvervsliv og offentligheden generelt, så de ad den vej kan forsøge at sikre, at den rette indsats ydes overfor personer med særlige behov.

Seniorer Uden Grænser

Lederen af projektet er tidligere tale-hørpædagog ved Dybkær Specialskole, Lisbeth Aaen. Hun er sammen med sin mand Ole Holst, som er tidligere skoleleder ved Center for Specialundervisning for Voksne i Randers, aktiv i foreningen Seniorer Uden Grænser - Midtjylland, (SUG), hvor de har etableret en projektgruppe.

Gruppen har et tredje medlem, Sigurd Wandel, som senere skal evaluere projektet.

Sigurd Wandel er uddannet arkitekt og har en fortid med adskillige udsendelser til forskellige lande i den tredje verden. Alle tre er trådt tilbage fra arbejdsmarkedet, og både Lisbeth Aaen og Ole Holst har tidligere været udsendt til Kenya to gange med Mellemfolkeligt Samvirke.

Projektgruppen har formuleret projektet og har opnået finansiering til gennemførelsen gennem organisationen Civilsamfund i Udvikling (CISU), som administrerer DANIDA'S puljer.

Projektet startede i 2015 med en pilotfase, hvor lærerne blev uddannet og startede implementeringen i klasseværelset. Forældregrupperne opstod og blev registreret hos myndighederne.

Projektet fortsætter i 2017 – 2020.

Læseplaner

Det vigtigste mål for projektet er, at det kenyanske undervisningsministerium gennem Kenya Institute for Curriculum Development (KICD) vælger at optage metoden i læseplanerne for specialundervisning i Kenya.

Hvis dette lykkes, skal Kenya Institute for Special Education (KISE) oprette kurser i metoden for lærere, som søger efteruddannelse. Det er den måde, hvorpå metoden kan blive bæredygtig i Kenya og få udbredelse til specialskoler og specialklasser overalt i Kenya.

Nyt skolesystem

I januar 2017 skete der noget, som fik projektet til at rykke.

Ved et heldigt sammenfald var KICD i netop denne periode ved at reformere hele det kenyanske skolesystem. Det såkaldte 8 – 4 – 4 system (8 år i børneskolen, 4 år i gymnasiet og 4 år på universitetet) skulle ændres, og specialundervisning og førskoleundervisning skulle skrives ind i reformen.

I den forbindelse lykkedes det at få undervisningsministeriet og KICD i tale, og det blev foreslået, at AAC indføres som en metode, som skolerne skal benytte sig af, når man kommunikerer med børn uden sprog.

Efter flere møder med ministeriet og KICD blev projektet bedt om at undervise embedsmændene fra KICD og Ministry of Education, samt undervisere fra KISE og Kenyatta University i metoden.

Underviserne på kurset var fire af de lærere, som AAC in Kenya allerede har uddannet.

Kurset var en stor succes, og det blev efterfølgende bestemt, at AAC som metode skal skrives ind i læseplanerne for specialundervisning i Kenya.

Målet, som projektgruppen havde håbet på at nå primo 2020, var allerede i foråret 2017 en realitet.

Modelskoler

Derudover arbejder projektet videre med at udvikle skolerne i Nakuru som modelskoler, hvor enhver med interesse derfor kan komme og se, hvordan metoden virker i praksis. Tre andre specialskoler i Nakuru County samt medarbejdere ved Assessment Centres (skolepsykologiske kontorer) inddrages også i projektet.

På modelskolerne underviser man også hele klassen på én gang. Også dem, som har sprog, bliver undervist i at bruge metoden.

Beskyttede værksteder

Der arbejdes fortsat med de to forældreforeninger, hvoraf den ene skal stå for at håndtere den del af fondsmidlerne, som skal bruges i Kenya. Der har været afholdt workshops i lobby og fortalervirksomhed og organisation, samt krav og pligter i forbindelse med at modtage en bevilling fra en donor.

Forældreforeningerne forsøger endvidere at skaffe midler til at etablere et beskyttet værksted for voksne med særlige behov.

I bageste række står de netop uddannede lærere.

Siddende fra venstre: Jesper Homann (Dybkær Specialskole), Ann Njoka (skoleleder), Betina Snebang (Dybkær Specialskole), James Mungai (skoleleder), District Educational Officer, Lisbeth Aaen (Projektleder SUG), David Methu (skoleleder) og Ole Emil Holst (SUG)

- - - 0 - - -

ISAAC Norge 2017

v/ Jeppe Forchhammer, Anna Voss, Emmy Kjellmann og Vibe Lund Jensen

"ASK for alle – alternativ og supplerende kommunikation gennem livet".

Referat fra en spændende Norsk ISAAC Konference, april 2017. Konferencen levede i høj grad op til sin titel. Det var et program fyldt af forskellige forelæsninger, miniseminarer og parallel sessioner. 'Literacy' var et af de store emner på konferencen i år. Til parallelsessionerne var mulighederne så mange, at det ofte var svært at vælge. Konferencen blev igen i år arrangeret på Sundvolden Hotel, som ligger rigtig flot ved Tyrifjorden en times kørsel fra Oslo.

Denne gang deltog tre repræsentanter fra Isaac Danmarks bestyrelse Vibe Lund Jensen, Jeppe Forchhammer - med to hjælpere Andreas Mortensen og Bjarke Bach, samt Anna Voss. Fra Danmark var også Britta Husted og Emmy Kjellmann repræsenteret. Emmy og Jeppe holdt foredrag og viste poster om brugersamlinger. Britta Husted havde en posterfremvisning om bogen "Fra oplevelse til kommunikation".

Fra konferencen beskrives følgende:

1. Carolina Caggiano: "Too young? The AAC journey of a mother and daughter toward a written language"
2. Martine Smith: "Perspectives on aided communication: From information transfer to co-construction"
3. Martine Smith: "Adolescence: Navigating changing language and literacy landscapes".
4. David McNaughton, Jessica Gosnell Caron, Christine Holyfield: "Development of reading and writing skills in adults".
5. Gunilla Thunberg: "Evidens for tidlige kommunikationsindsatser".
6. Gunilla Thunberg: "ASK – nødvendigt for nogle – godt for alle"
7. Jeppe Forchhammer og Emmy Gade Kjellmann: "Gatherings for AAC-users brings social closeness, friendship and participation".
8. Monika M. Fjellidal: "ASK-vejlederen" - en vejleder for oplæring af elever og voksne deltagere med behov for ASK i "grundoplæringen" (grunduddannelsen).
9. Miniseminarer – Abilia, Tobii, Daisy.
10. ISAAC Norges generalforsamling.
11. Afslutningsvis

Det var heldigt, at vi alle ankom til konferencen allerede søndag aften, for da vi vågnede mandag morgen var vinteren vendt tilbage til Norge. Formiddagen var præget af et snevejr, der betød forsinkelser for både fly, tog, bus og trafikanter. Heldigvis blev mandagens første foredrag "Too young?" sat på programmet igen den efterfølgende aften, af hensyn til de, som blev forsinkede af mandags-vejret. For de havde noget til gode!

Carolina Caggiano:

"Too young? The AAC journey of a mother and daughter toward a written language"

Dette første foredrag var Carolina Caggianos fortælling om datteren Isabellas vej til skriftsprog og uafhængig kommunikation. Et meget lærerigt, inspirerende og rørende foredrag, som handlede om Isabella, en ung pige med CP uden funktionelt talesprog, som har trænet bogstavindlæring og tale ved hjælp af en Tobii "talecomputer" fra hun var helt lille.

Lige præcis denne dag, hvor hun var med til ISAAC-konferencen fyldte hun 8 år.

Da moderen Caroline er fra Argentina og faderen fra Norge, handlede det også om flersprogethed. Isabella kommunikerer både på norsk og spansk og hun er også begyndt at lære engelsk. Forældrene, primært Caroline, har brugt rigtig meget tid på kommunikation med Isabella og har også været nødt til at vejlede skolen om strategier omkring læseindlæring i forhold til en pige som Isabella. Det viste tydeligt, hvor kolossal stor betydning det havde haft for Isabellas læse-skrive udvikling at have forældre, der hele tiden så hendes potentiale, lyttede til hendes ønsker, fandt vejene og støtten til at realisere dem.

Isabella fortalte lidt ved hjælp af sin Tobii og til sidst rejste vi os alle op og sang den norske fødselsdagssang.

Martine Smith - flere forelæsninger

Efter denne solskinshistorie talte Martine Smith, som var en af hovedforelæserne på konferencen. Hun havde hele 2 hovedforelæsninger og to parallelpræsentationer.

Martine Smith har en baggrund som logopæd og arbejder med sprog og kommunikation på Trinity Universitetet i Dublin. Hun har forsket meget i ASK og er optaget af hvordan børn og voksne som lærer sprog og bruger kommunikationshjælpemidler løser kommunikationsproblemer. Hun er også optaget af, hvordan og hvorfor adgang til internet og sociale medier kan støtte udviklingen af sociale netværk og muligheden for social interaktion.

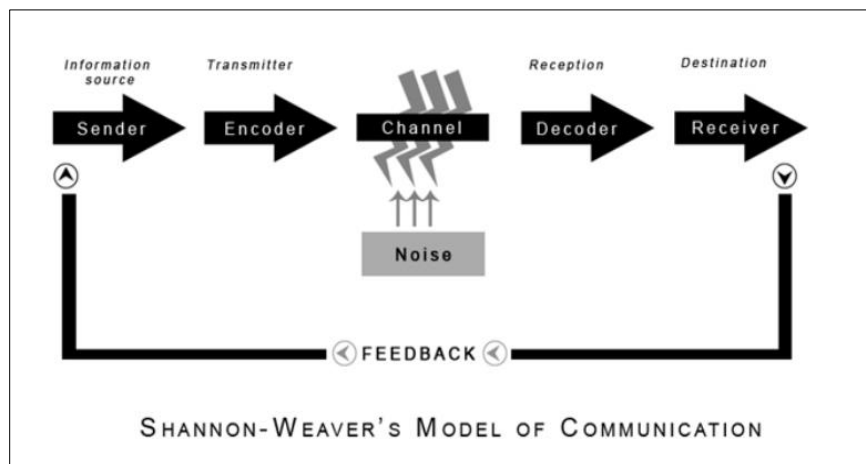
Martine er endvidere meget interesseret i, hvilken indvirkning omfattende talevanskeligheder har på udviklingen af læse- og skrive færdigheder.

Martine Smith (1. hovedforelæsning):

"Perspectives on aided communication: From information transfer to co-construction"

Martine Smith talte meget inspirerende om at bevæge sig fra en-vejs- til to-vejs-kommunikation, hvor samtalepartneren er medkonstruerende i samtalen. Hun sammenlignede forskellige modeller for kommunikation.

På den ene side den forståelse af kommunikation, der taler om elementerne: afsender, modtager og besked, som når man sender en tekstbesked. I denne model er antagelsen, at beskeden der afsendes er den samme som den besked, der modtages, hvis man ser bort fra de forstyrrelser, der kan opstå i transmissionen.

En anden forståelse for kommunikation (konstruktivisme og sam-konstruktion), fremhæver udveksling af mening – fremfor at transmittere og modtage information. I denne model må mening konstrueres og tolkes.

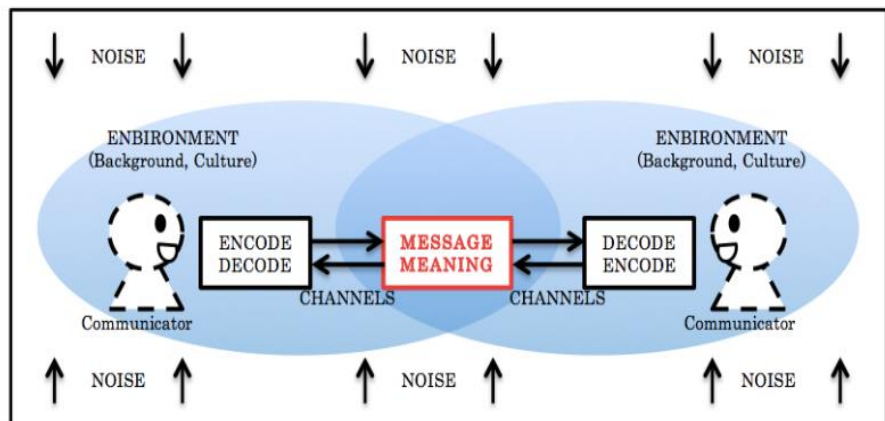

Fig. 7 Transactional Model of Communication

(Kilde: <https://serayumi.wordpress.com/2014/02/09>)

Kommunikation mellem mennesker kræver, at begge parter tilstræber at skabe en fælles mening.

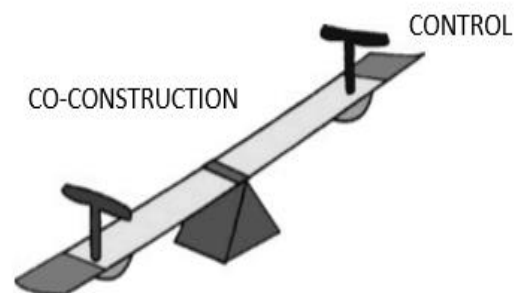
Mening er ikke indeholdt i et ord eller en gestus, men skabes i de kommunikerendes bevidsthed. "Det er ikke de ord jeg siger, men det jeg mener, der er vigtigt at få formidlet"

I arbejdet med ASK har det stor betydning, hvilken opfattelse vi vælger. I den sidste model har vi et fælles ansvar for processen. Det er vigtigt at inddrage modtagerens mulighed for tolkning, og ikke kun have fokus på ordforråd (f.eks. på talemaskiner) og på kvaliteten i afsendelsen. Det vigtigste er ikke selve ordene, men meningen og forståelsen af det som formidles og hvordan det tolkes og forstås.

Der kan være rigtig stor forskel på modtagerens forståelse og mening i en samtale afhængigt af graden af involvering i samtalen og hvilken respons, der bliver givet. Partnerens måde at tolke, forudsige og spørge varierer: Afklaring kontra fælles konstruktion. Jo mindre involvering i den fælles konstruktion, jo mere selvstyrende er den person, der anvender ASK, men risikoen for nedbrud i kommunikationen er stor.

Et højt engagement i den fælles konstruktion kan betyde succes med tolkningen, men på den anden side øges risikoen for, at det ikke længere er et budskab ASK-brugeren ønskede at formidle.

Der er altså en balance mellem fælles konstruktion og kontrol.

Martine Smith kom med forskellige bud på, hvordan man kunne arbejde med denne balance.

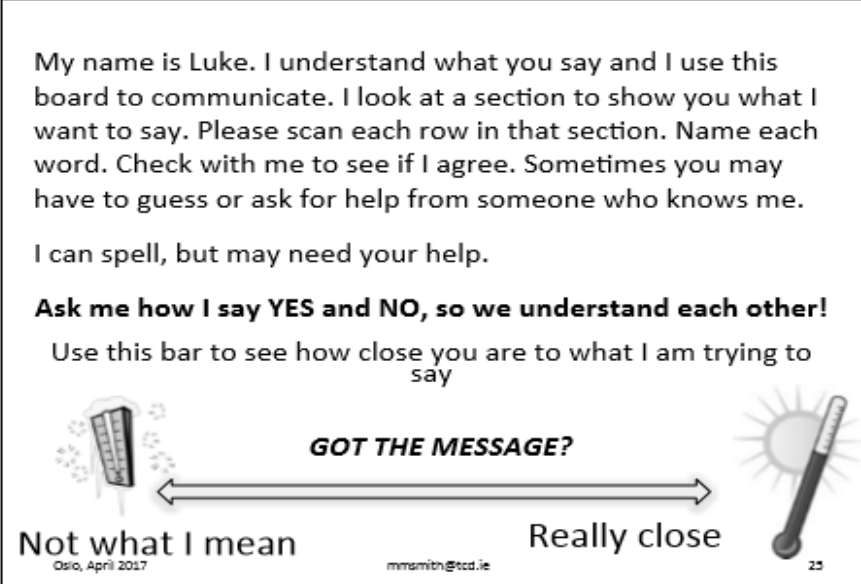
Et eksempel var Luke:

My name is Luke. I understand what you say and I use this board to communicate. I look at a section to show you what I want to say. Please scan each row in that section. Name each word. Check with me to see if I agree. Sometimes you may have to guess or ask for help from someone who knows me.

I can spell, but may need your help.

Ask me how I say YES and NO, so we understand each other!

Use this bar to see how close you are to what I am trying to say

Not what I mean GOT THE MESSAGE? Really close

Oslo, April 2017 mmsmith@ecd.ie 25

Martine Smith (2. hovedforelæsning):

"Adolescence: navigating changing language and literacy landscapes".

Forelæsningen handlede om de unge, som befinder sig på broen mellem barn og voksen.

Hvordan kan vi forstå "den lingvistiske bro" mellem barn og voksen, for unge ASK-brugere, og hvordan kan vi støtte og forberede dem på deres nye sproglige og kommunikative behov samt krav, der stilles til dem som unge og voksne?

De unge gennemgår store forandringer på en lang række områder: fysisk, kognitivt, sprogligt (indhold, humor, sociale medier), socialt og følelsesmæssigt.

I arbejdet med ASK skal der være fokus på:

Udstyret skal være *til rådighed*. Ikke kun i skolen, men også i hjemmet og alle steder, hvor de unge færdes.

Til rådighed betyder f.eks., at en talemaskine er tændt og placeret i forhold til brugeren, så han/hun har mulighed for at anvende den når som helst.

Udstyret skal være *accepteret* af omgivelserne og af brugeren selv, og det skal respekteres som brugerens stemme – ikke som legetøj.

Der skal være *support* – teknisk og træningsmæssigt – udstyret skal være til at stole på – det er essentielt for at opnå selvstændighed og selvstyring (autonomi). Desuden er det en nøgle til accept.

ASK skal bruges i mange situationer: Undervisning, sociale samspil, fritidsaktiviteter og sociale netværk.

Det er vigtigt at støtte opbygning og vedligeholdelse af sociale netværk – at få mulighed for at være sammen med og i kontakt med ligestillede. Samtidig er det centralt at støtte mulighederne for at opnå øget selvstændighed, træffe valg, og hermed have indflydelse på eget liv.

David McNaughton, Jessica Gosnell Caron og Christine Holyfield: "Development of reading and writing skills in adults".

David McNaughton er forsker og underviser på Penn State University i USA. Har fokus på uddannelsesprogrammer for mennesker med omfattende funktionsnedsettelse.

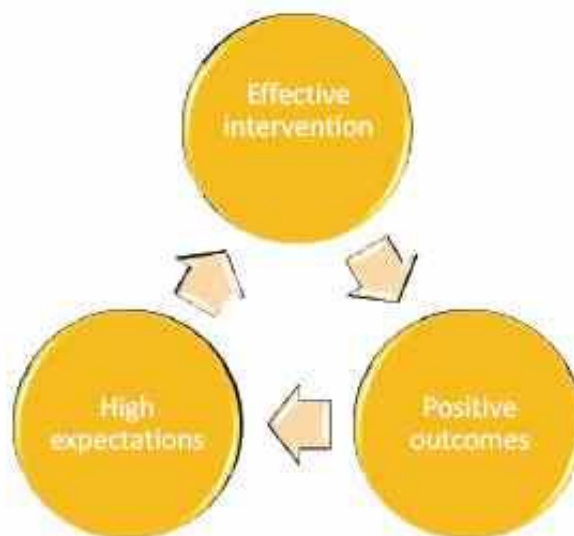

David Mc Naughton Jessica Gosnell

Jessica Gosnell Caron er professor 2 ved Penn State College of Health and Human Development. Har forskningsinteresser for samme målgruppe; forbedring af læse- og skrivefærdigheder, hensigtsmæssigt display design, udvidelse af sociale netværk og kommunikationsmåder.

Christine Holyfield er doktorgradstudent i kommunikationsvidenskab og –forstyrrelser ved Penn State College of Health and Human Development.

Denne forelæsning om "udvikling af læse- og skrive-færdigheder hos voksne" blev gennemført via et (lidt problematisk) videolink til Penn State University. David McNaughton og hans kolleger Jessica Gosnell Caron og Christine Holyfield beskrev nogle studier, som dokumenterer, at også voksne med omfattende funktionsnedsettelse kan udvikle litteracy – læse/skrive-færdigheder.

De havde eksempler fra borgere med forskellige typer af diagnoser (f.eks. autismespektra og Downs Syndrom) som under skoletiden ikke havde lært at læse og skrive, men som efterfølgende havde fulgt træningsprogrammer og hvor der var sket en stor udvikling. Selvfølgelig giver øvelse øgede færdigheder, men det er meget vigtigt, at der findes evidens for, at uddannelse kan fungere på trods af, at man tidligere har opgivet. Mange voksne med svære funktionsnedsettelse har ikke udviklet læse-skrivefærdigheder (litteracy), fordi de ikke er blevet undervist i det og fejlagtigt er blevet opfattet som ude af stand til at udvikle literacy.

David McNaughton indledte forelæsningen med, at der findes en del forskning omkring literacy intervention, som typisk tager udgangspunkt i børn, og man kan hente en del viden her. Men der er også noget ift. interventionen, som man er nødt til at genoverveje og ændre, når det handler om voksne.

Forelæsningen præsenterede nogle nye forskningsprojekter, der handler om læse-skrive-undervisning af voksne svære udfordringer. Der blev vist små præsentationsvideoer af projekterne, som dokumenterede at disse voksne kunne udvikle deres læse-skrive-færdigheder gennem en veltilrettelagt undervisning, der bl.a. lagde vægt på lydering af bogstaver, stavelser, ord indenfor temaer, der fangede den enkeltes interesser, hyppige regelmæssige undervisningsmoduler, gentagelser af

indarbejdede læringsstrategier på nyt indhold m.v. Et af projekterne viste voksne deltagere, som arbejdede med at lære læsning. Når én række ord var indlært, fik de nye ord. Projektet viste, at deltagerne skulle bruge stadig kortere tid og færre undervisningsmoduler på at lære at læse det samme antal nye ord. Ovenikøbet blev langtidshukommelsen af det indlærte stadig længere, selvom indlæringsperioden var kortere. Dvs. de "lærte at lære literacy" stadig mere effektivt, fordi de fik rammer til det, kompetent undervisning og der blev stillet forventninger til dem.

Så derfor: Forvent at voksne med svære udfordringer kan lære literacy, giv dem faglig kompetent regelmæssig undervisning - og de vil lære.

Checkliste for effektiv intervention omkring læse-skrivefærdigheder:

Checklist for effective literacy intervention	
☐ Make instruction meaningful	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Target important literacy skills ▪ Include motivating words & topics ▪ Make connections to personal experiences
☐ Modify the activity to support participation	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Utilize familiar content /task formats ▪ Provide pictures or signs as response options ▪ Select foils carefully ▪ Provide oral scaffolding support as required
☐ Provide effective instruction	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Model task ▪ Provide guided practice to promote success/ minimize error ▪ Provide feedback on responses ▪ Promote independence by fading support
☐ Ensure multiple opportunities to practice skills	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Provide focused instruction at least 3-5 times per week ▪ Practice new skills and review previously learned skills in meaningful activities ▪ Provide 10 or more opportunities to practice each skill

Gunilla Thunberg, fil dr, leg logoped fra Dart i Göteborg. En af hovedtalerne. Her omtales to af hendes forelæsninger.

Gunilla Thunberg (1. forelæsning): "Evidens for tidlige kommunikationsindsatser".

Her talte hun om evidensbaseret praksis (EBP) som efterhånden bliver mere og mere efterspurgt mange steder. Hun nævnte Ralf Schlosser definition af EBP (Evidence-Based Practice), hvor han siger, at man i sit arbejde skal benytte

- 1) Den aktuelle forskning på området,
- 2) Klinisk/pædagogisk ekspertise/erfaring,
- 3) Interessenternes/borgerenes perspektiv,

for at sørge for at kortlægning, beslutninger og tiltag bliver så relevante og effektive som muligt overfor borgeren. I Sverige er der lavet et projekt "Evidensbaserad habilitering", hvor man beskriver, hvordan man kan opbygge den bedste habilitering på videnskabelig basis, her kan man læse mere om dette:

<http://habilitering.se/autismforum/behov-och-insatser/metoder-och-strategier/evidensbaserad-habilitering>

Gunilla Thunberg (GT) fortalte om et studie med 150 personer og vigtigheden af kommunikationsstøtte. Det vigtigste fund, fortalte GT, var vigtigheden af at kommunikationsparteneren benytter en responsiv kommunikationsstil, dvs. AT AFVENTE, at lære at være i kommunikationen, at lytte, at se og at tolke kommunikation. Dette ændrer ASK-brugerens måde at kommunikere på, mest effektiv og vigtig i udviklingsalderen 9-15 mdr.

Igen pointerede Gunilla, og refererede til Ronski 2010, at brug af alle ASK-metoder gør kommunikationen nemmere og er udviklende for både sprog- og taleudviklingen. At multimodal ASK virker bedst, det er godt både at bruge tegn, billeder, tablets/apps og kombinationen af disse for at få en så effektiv kommunikation som muligt.

Gunilla fortalte også at studier i brug af forskellige kommunikationsapps har vist positive resultater, når de bliver brugt i et funktionelt samspil. Det vigtigste er, at kommunikationspartneren selv bruger ASK i samspillet med barnet. Gunilla afslutter indlægget med at "DET ER I SAMSPIL MAN LÆRER AT KOMMUNIKERE".

Gunilla Thunberg (hovedforelæsning for alle): "ASK – nødvendigt for nogle – godt for alle"

Gunilla Thunberg (GT) berører her temaet om retten til at kommunikere både i forhold til både handicapkonventionen og børnekonventionen. Det er en styrke at kende disse rettigheder i vores fælles arbejde. Som GT udtrykte det - *"kommunikation er det vigtigste for os som mennesker- vi er født til at kommunikere – det er i mødet med andre vi bliver mennesker"*. Kommunikation er den vigtigste faktor for delagtighed og livskvalitet, derfor er ASK så vigtigt. GT kom også ind på rettigheden til 'literacy', og nævnte erklæringen "Literacy Bill of Rights" (Yoder, D.E., Erickson, K.A. and Koppenhaver), der handler om at alle uanset funktionsnedsættelse har ret til adgang til tekster og undervisning, læse/skrive-færdigheder, forventninger til at de kan lære.

Læs erklæringen her: <http://www.isaac.dk/wp-content/uploads/literacy-bill-of-rights.pdf>

GT fortsatte med at tale om, at vi skal lave universel design, hvor vi skal udforme service og tjenester i vores samfund, så der ikke skal særlige hjælpemidler til for at funktionshæmmede også skal kunne færdes. Vi gør det jo allerede i forvejen med f.eks. ramper, lifte, afmærkninger og forskellige ikoniske skilte, som alle mennesker i samfundet lærer at tolke f.eks. skilte til toilet, parkering m.v. Men dette skal udvides på mange flere områder. Det vil også betyde at mennesker med særlige behov bliver mindre handicappede, fordi der skal færre specialtilpasninger til. Men det skal alligevel altid være en rettighed samtidig at få individuel støtte, hvis man har behov for det, peger GT.

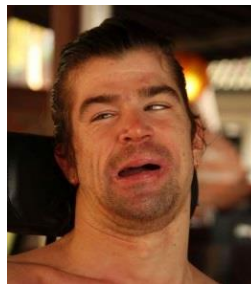
Hun fortalte også om de mange forskellige projekter omkring kommunikation, som kan ses på Darts hjemmeside <http://www.dart-gbg.org/>. Bl.a. *KomHIT – Kommunikationsstøtte i sygehusregi for børn, KOM i gång, KOM ung og Kompis*. Der er lavet forslag til materiale, der ligger på hjemmesiden. Hun nævnte også, at for at gøre tilgængeligheden service og tjenester mere integreret i samfundet, kan det nogle gange være nemmere at benævne dette arbejde ved at sige at man benytter kommunikationsstøtte i stedet for at sige at man bruger ASK...

Vi kan aldrig høre for meget om betydningen af at bruge en støttet kommunikation både til børn og voksne med kommunikationsvanskeligheder.

Jeppe Forchhammer og Emmy Gade Kjelmann: "Gatherings for AAC-users brings social closeness, friendship and participation"

Dette blev historien om brugersamlinger i Danmark – og posteren der blev til et oplæg.

Uddrag af poster

Fredag eftermiddag blev vi ringet op fra ISAAC Norge, som havde fundet plads til Emmys og mit oplæg om brugersamlinger - "Kan I ikke lige komme og holde det, vi har lige fået et hul i vores program?", - "jo det kunne vi sagtens". Vi er rimeligt rutinerede oplægsholdere. Emmy, som fik opkaldet, sagde bare "ja", fordi hun vidste, at jeg er en frisk fyr og klar på næsten hvad som helst. Jeg blev ringet op af Emmy sent fredag eftermiddag. "Jeppe, er du frisk på at holde vores oplæg på onsdag, dét som vi holdt i Toronto (på den internationale ISAAC-konference 2016, red.) - "Det kan vi da godt".

Danmark havde fået plads på den Norske ISAAC-konferences posterudstilling. Jeppe Forchhammer og Emmy Kjelmann havde lavet en informativ poster om de danske brugersamlinger med hele historien om samlingsernes start, temaer og ASK-brugernes udbytte..

I sidste øjeblik blev posteren også til et oplæg. Jeppe Forchhammer beskriver, hvordan det gik til:

"Gatherings for AAC-users brings social closeness, friendship and participation"

hed præsentationen, hvor Jeppe og Emmy fortalte om de danske brugersamlinger for ASK-brugere og om det europæiske projekt PINE-D, som ISAAC Danmark havde deltaget i.

Præsentationen måtte jo planlægges med meget kort varsel (kun en lørdag mellem besked og afrejse til konferencen, red.) så genbrug fra ISAAC i Toronto var nødvendigt – derfor foregik oplægget på engelsk. Imidlertid var nordmændene ikke så kede af det – en talemaskine er lettere at forstå på engelsk end på dansk – sagde de. Jeppe holdt nemlig sin del af oplægget via sin Rolltalk.

Jeppe Forchhammer konkluderer: Det blev onsdag middag, vi var spændte på, hvor mange der kom, folk kunne godt være trætte. Men lokalet blev pænt fuldt og folk kom med spørgsmål. Så alt i alt et godt oplæg.

Til orientering i øvrigt: Der har nu været 3 samlinger på Egmonthøjskolen, og planlægningen af den 4. er i fuld gang. Desuden har der været brugermøder i forbindelse med de nationale ISAAC-konferencer.

Monika M. Fjelldal:

“ASK-veilederen” - en veileder for opplæring af elever og voksne deltagere med behov for ASK i “grundoplæringen” (grunduddannelsen)

Monika M. Fjelldal (fagansvarlig for sammensatte lærevansker i Statsped) præsenterede [ASK-veilederen](#) - en omfattende og meget brugbar statslig digital guide indenfor ASK-feltet med betydelig vægt på undervisnings- og læringsaspektet.

I guiden kan man blandt andet finde information om:

- hvad ASK er, og hvilke rettigheder elever har (i Norge).
- hvordan man kan organisere opplæring (uddannelse) og tilrettelægge et inkluderende og godt sprogmiljø og læringsmiljø.
- hvordan man kan samarbejde både internt i skolen og med andre for at tilrettelægge det bedst mulige læringsudbytte.

Gå på opdagelse i [ASK-veilederen](#) – en mangfoldighed af emner og fagartikler, sat op i en god organisering . Læs bl.a. om:

- ASK er et fagfelt.
- Variasjoner blant elever med behov for ASK.
- Kommunikasjons- og språkutvikling hos elever med behov for ASK.
- Kartlegging. Tverrfaglig ASK-vurdering.
- Organisering av opplæringen. Pedagogisk og fysisk tilrettelegging for elever med behov for ASK.
- Kompetanse på undervisning av elever med behov for ASK.
- Kommunikasjonsmåter og betjening av kommunikasjonsløsninger.
- Kommunikativ autonomi.
- Rettigheter for elever med behov for ASK.
- Språkmiljø og psykososialt miljø.
- Samarbeid, planlegging og overganger.
- Oma...

Baggrunden for ASK-veilederens tilblivelse:

Siden 2012 har personer i Norge, som helt eller delvist mangler funksjonell tale, haft lovfæstede rettigheder til opplæring i og med ASK. Rettighetene er præciseret i Opplæringsloven og Privatskoleloven.

<http://www.isaac.dk/wp-content/uploads/Endret-Opplæringslov-p%C3%A5-plass-foerr-skolestart.pdf>

Ét er at få rettigheder. Noget andet er praksis; hvordan tilrettelægges og sikres man forsvarlige opplæringstilbud (uddannelsestilbud) til personer med behov for ASK? På baggrund af de lovfæstede ASK-rettigheder fik Statped i 2014 derfor til opgave at bistå "Uddannelsesdirektoratet" med udviklingen af en "ASK-veileder", som skulle bidrage med at tydeliggøre for skolerne, hvad der var vigtigt at fokusere på, for at lovværket kunne følges op. Et stort projekt med mange fagfolk involveret og et resultat der må være meget værdifuldt både skoler og mange andre.

Statsped i Norge er "opplæringssektorens spesialpedagogiske tjeneste for kommuner og fylkeskommuner. Statsped bidrar til tilpasset og inkluderende opplæring for barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov i samarbeid med pedagogisk-psykologisk tjeneste" (www.statped.no).

I Danmark kunne vi have brug for en enhed i lighed med "Statped", som kan samle og præsentere viden om ASK-feltet i forhold til undervisningsvinklen og danske forhold. Dansk statslig information om ASK, rettigheder og undervisning er svær at finde.

Link til ASK-veileder:

<http://www.statped.no/fagomrader-og-laringsressurser/finn-laringsressurs/ask/ask-veileder/>

Miniseminarer

Der var mange forskellige miniseminarer på konferencen, hvor bl.a. de forskellige firmaer havde mulighed for at præsentere nyheder eller undervise i nogle specifikke funktioner i deres produkter.

Abilia lancerer digital PODD-bog

På konferencen lancerede bl.a. firmaet Abilia ved Aina Ask og Caroline Stømhylden på to forskellige miniseminar den nye elektroniske udgave af PODD i Rolltalk Designer med henholdsvis 15 og 60 felter på hver side. Et program der har været længe undervejs men som nu ser ud til at fungere på en Rolltalk og som indenfor kort tid også vil udkomme på dansk (ifølge pålidelige kilder). De viste, hvordan de forskellige funktioner lignede hinanden i bog og elektronisk udgave, men også hvordan de har været nødt til at lave nogle ting anderledes i de elektroniske udgaver, og udnyttet muligheden for at øge hvor hurtigt og nemt, man kan kommunikere med PODD. Men hvis man kender PODD, så er den elektroniske udgave meget genkendelig, heldigvis. Spændende når den kommer ud i den danske version, og det kommer I helt sikkert til at høre mere om.

Tobii Dynavox

Tobiidynavox havde også flere oplæg bl.a. med Eye Gaze Pathway, som er med til at udvikle evnen til at bruge øjenstyring. Tobii-folkene pointerede, hvor vigtigt det er at børnene kommer tidligt i gang med øjenstyring, så de lærer det i naturlige situationer. At man præsenterer programmer så barnet vokser med øjenstyringen fra helt enkle årsag-virkningsprogrammer til mere avancerede funktioner, hvor de skal flytte ting rundt på skærmen. Vi fik også mere generelt at vide om øjenstyring, og om alle de nye tekniske finesser og indstillinger.

Daisy - Kundskab i teknologi og programmering

Et par sjove ting med tanker bag var teknologierne Daisy. Samfundet bliver stadig mere digitalt. Det er vigtigt, at flest mulige får kundskab i at forstå det det. Daisy har udviklet forskellige teknologier, så man kan komme i gang med kodning og algoritmer helt fra førskolealderen.

Bee-Bot er en børnevenlig robot, som lærer selv små børn enkel programmering. Den giver en konkret og visuel mulighed for at lære grundlæggende begreber som retning, former, størrelser, farver, og samtidig øve sig i at kommunikere, samarbejde, planlægge og løse problemer. Den kan bruges som ressource i andre læringsopgaver. Med *Blue-Bot* kan barnet lære at kode og simulere algoritmer. Som *Bee-Bot* har den programknapper på ryggen, hvor man kan programmere en hændelsesrække, som man derefter sætter i gang.

Har Bluetooth og kan også programmeres fra computer. Man kan lægge en transparent måtte over billeder, kort eller lignende og udforske dem ved hjælp af begge gulvrobotter.

Alpha 1 Pro er en menneskelignende robot, som kan programmeres gennem en applikation med mange færdige aktioner. Med let betjent redigeringsprogram til 3D-visuelle handlinger kan man selv sætte menneskelige bevægelser sammen, som robotten skal udføre; dans, træning, yoga, mv. Der kan findes på meget at

kommunikere og samarbejde om i leg og læring med robotten.

Daisy laver mange forsk. teknologier, fx også visuelle programmeringsprog/spil til iPad.

Se muligheder til Bluetooth, Win/Mac/iOS/Android her: daisy.no

ISAAC Norges generalforsamling

Vi danske repræsentanter deltog også ved ISAAC Norges generalforsamling og årsmøde, der var placeret sent på dagen. Desværre med få deltagere (hvor mange tog sig en tiltrængt pause). Måske med lidt mere information forinden omkring hvem der sad i bestyrelsen og reklame for årsmødet, ville det have kunnet trække flere deltagere til.

Der blev bl.a. valgt en ny formand Synnøve Flatebø Hoelseth som afløser for Hanne Pauline Jensen. I Norge har man en valberednings-gruppe der inden konferencen finder velegnede kandidater, som kommer op som forslag, dvs. dette er ikke bestyrelsesopgave men en særlig gruppes opgave.

ISAAC Norge har bl.a. formuleret mål for ISAAC-arbejdet i forhold til hhv. *brugere, system-niveau, fagligt og oplysning*. ISAAC har lavet handlingsplan for resten af 2017, og har, som i ISAAC Danmark, et aktivt rettighedsarbejde i gang.

Synnøve Flatebø Hoelseth
Nyvalgt formand i ISAAC
Norge

Afslutningsvis

For os i ISAAC Danmarks bestyrelse er det lærerigt at være på en konference og opleve, hvordan det er, når man f.eks. kommer som ny og ikke kender så mange andre, hvordan man bliver modtaget og præsenteret til de forskellige "givne" aktiviteter der foregår. Vi fik lidt inspiration her!

Til festaftenen om tirsdagen blev bestyrelsen præsenteret og der blev holdt afskeds- og velkomsttaler. Som altid en fantastisk mad og service på Sundvolden Hotel. Så hvis nogen hænger fast i fordommene om den norske madtradition, skal I bare tage til Sundvolden, så bliver I i hvert fald udfordret på den.

Konferencen levede i høj grad op til den overordnede rubrik for konferencen: "ASK for alle – Alternativ og supplerende kommunikation hele livet". Som Roger Gustavsson skrev (hjælper til ISAAC Sveriges deltagende repræsentant Pelle Andersson):

*"Sammenfattende oplevedes;
- konferencen relevant - nordmændene fantastiske
- og en endnu dybere overbevisning om at ALLE HAR RET TIL KOMMUNIKATION".*

- - - 0 - - -

Den ny bestyrelse

Bestyrelsen til møde på Fredericia Vandrehjem. I baggrunden Fredericia Miniby

Fra venstre:

Rikke Bloch Thomsen – uddannet pædagog, er i skrivende stund ved at afslutte PD i logopædi.

Dorte Aggerlin – IKT konsulent i firmaet Aabentoft. Redaktør på ISAAC nyt + diverse.

Margit Grønkjær – speciallærer, ask uddannelse i Norge. Sekretær, med i konferencegruppen og international repræsentant.

Gert Krabsen – HandiKram. Kasserer.

Vibe Lund Jensen – Kommunikationsvejleder på Maglemosen. Konferencegruppen og PR gruppen.

Ulla Eichenauer – IKT konsulent på Kommunikationscenteret i Hellerup.

Birgitte Brandt – ergoterapeut, arbejder i specialbørnehaven Platanhaven, Odense. Formand i ISAAC Danmark.

Anna Voss – Ergoterapeut hos Teknologi i Praksis, Aarhus. Konference gruppen.

Jeppe Forchhammer – ASK bruger, foredragsholder, PR gruppen + brugersamling.

Stella Thomsen – IKT konsulent på Kommunikationscenteret i Hellerup. PR gruppen + brugersamling. (Stella var på Sølund Festival den dag fotoet blev taget..)

--- 0 ---

Bestyrelsens beretning 2016

Endnu et travlt ISAAC år er gået, og jeg vil berette om de væsentlige temaer - store og små, som vi har beskæftiget os med i bestyrelsen.

Brugersamling

Den 7.-9. oktober 2016 holdt ISAAC i samarbejde med Emmy Kjellmann fra Neurocenter Østerskoven den 3. ASK-brugersamling på Egmonthøjskolen i Hou. Endnu engang var vi så privilegerede at få Jascha fondens og Vanførefondens økonomiske støtte. Det siger vi mange tak for!

Denne gang kunne hele weekenden planlægges ud fra brugernes idéer og behov, og det blev emner som: brug af sociale medier, opsætninger på kommunikationshjælpemidlerne, flytte hjemmefra, rejseberetninger, referat fra afslutning af EU-projektet og den internationale ISAAC konference i Toronto. Dertil hygge, god mad, fødselsdagsfejring og Vandhalla besøg.

PINE-D

I foråret 2016 blev vi færdige med den danske rapport i EU projektet om involvering i de europæiske, demokratiske processer for mennesker med komplekse handicap. Midt i maj deltog 3 bestyrelsesmedlemmer i den afsluttende konference i Graz i Østrig. Her fremlagde de 5 deltagerlande resultaterne fra deres nationale workshops om temaet, og workshops på selve den afsluttende konference bidrog til det samlede materiale, der af den østrigske projektledelse blev sammenskrevet til en såkaldt Petition - anmodning, som efterfølgende er sendt til EU.

Fra dansk ISAAC har vi endvidere sendt petitionen, den danske projektrapport samt link til video fra ASK-brugersamling 2015 til de 13 danske EU parlamentsmedlemmer. Vi har fået svar fra de to, som fandt indholdet interessant, da man netop arbejdede med retningslinjer for tilgængelighed i EU. Endnu en mulighed for os til at highlighte, at tilgængelighed er andet og mere end fortovskanter og ramper - men også tilgængelighed i bred kommunikativ forstand - til at modtage information og selv være i stand til at kunne ytre tanker og behov på den måde, der er relevant for den enkelte borger med kommunikationsvanskeligheder.

ISAAC konference

Vores konferencegruppe har som altid arbejdet på det omfattende puslespil det er at planlægge og arrangere den nationale konference. Denne gang med endnu flere brikker end tidligere, da ikke alle oprindelige planer kunne gennemføres. Resultatet af deres anstrengelser er vi rigtig glade for og tillader os at tolke den store tilmelding som et tegn på, at programmet rammer plet i indhold og bredde.

En naturlig del af konferencen er nu også Brugermødet, hvor emner tages op i samarbejde med ASK-brugerne.

Arrangementer

D. 23. maj holdt ISAAC kursusdag i København med norske Stephen von Tetzchner om "Udfordrende adfærd og kommunikation".

Desuden havde ISAAC et rigtig godt samarbejde med TAVSgruppen, der havde kontaktet os med deres idé om kurset "*Movements for Communication*" med Viki Newton og Fiona Beauchamp fra Australien. Det blev til 2 fuldt bookedede kurser i Aalborg og København, hvor også en del udenlandske deltagere havde fundet vej.

Nordisk samarbejde

Bestyrelsen har haft deltagere til Kommunikationskarnevalen i Sverige, og der ligger fyldigt referat af de spændende oplæg på ISAAC's hjemmeside, og det har været bragt i ISAAC-nyt. Ved den

internationale ISAAC konference i Toronto mødtes formændene for norsk, svensk og dansk ISAAC til en uformel snak, og der er løbende kontakt mellem de nordiske repræsentanter.

Oversættelsesfejlen af AAC i den danske udgave af FNs Handicapkonvention

Eksisterer desværre stadig, trods ISAAC's fortsatte forsøg på at argumentere for en konsekvent rettelse hos de instanser på det overordnede niveau, der har indflydelse. I år har det betydet henvendelse til Danmarks medlem af FN's Handicapkomité og til Institut for Menneskerettigheder. Endnu har vi ikke mødt forståelse i et omfang, der skaber hul igennem til konkret handling. I ISAAC vil vi gerne søge indflydelse, hvor det er muligt og relevant i forhold til ASK området. Vi bruger derfor de erfaringer, vi får hen ad vejen til overvejelser om, hvordan den indflydelse bedst opnås.

I forhold til oversættelsesfejlen har vi foreslået Institut for Menneskerettigheder, at så længe vi venter på en rettelse af fejlen, så bør de præcisere omtalen på deres hjemmeside, så det klart fremgår, at AAC = Alternativ og *Supplerende* Kommunikation (og ikke "*forstørrende* og alternativ kommunikation").

Samarbejde med Socialstyrelsen

Som opfølgning på sidste års arbejde med at få anerkendt Borgere med komplekse kommunikationsbehov som en selvstændig målgruppe indenfor det højt specialiserede social- og specialundervisningsområde, så er ISAAC fortsat dialogen med Den Nationale Koordination. NatKo har tilsyn med små målgrupper i forhold til de tilbud, der gives ude i kommunerne, de laver centrale udmeldinger og forløbsbeskrivelser, men kommunerne bestemmer selv serviceniveauet.

Mangt og meget er drøftet til gensidig inspiration i tlf. og på et møde, og aktuelt har vi fået idéer til, hvordan vi kan forsøge at sætte kommunikationsområdet i spil i forhold til uddannelsesområdet. Vi har også efterfølgende i vores blad efterlyst eksempler på afspecialisering eller manglende adgang til specialviden, hvis det opleves rundt i landet, for det er "slagkraftige og håndfaste beviser", der skal til.

Vi har desuden fortsat vores tidligere dialog med Socialstyrelsens Kontor for Handicap og Psykisk Sårbarhed. Efter organisationsændringer hos dem deltog den nye kontorchef i Center for Handicap og Psykisk Sårbarhed i et bestyrelsesmøde, hvor vi har drøftet forskellige emner. I den forbindelse har vi også modtaget et oversigtsdiagram over de kontorer i Socialstyrelsen, der arbejder med kommunikationsområdet. Vi bringer det i vores blad til nærmere orientering.

Et af resultaterne af ISAAC's samarbejde med Socialstyrelsen er, at vi er blevet bedt om at deltage i faglig gennemlæsning og feedback på artikler til et nyt tema om komplekse kommunikationsbehov på Vidensportalen. Det har vi gjort, samtidig med at vi har opfordret til i fremtiden at udvide de områder der beskrives for at afspejle den store mangfoldighed og kompleksitet, som ASK området er kendetegnet af. Men alt nyt starter et sted.

Aktuelt er vi også i gang med et samarbejde med Socialstyrelsen om en fælles temadag i efteråret vedr. overgange. Det sker via referencegruppen til onlinenetværket om kommunikation.

ISAAC international

www.isaac-online.org

Her kan også findes E-news, der kommer 4 gange om året, og hvor vi også tilstræber at sende nyt fra Danmark, når det er relevant.

I august deltog nogle af os i ISAACs internationale konference i Toronto, der var spækket med talrige, spændende oplæg. Margit som international repræsentant og jeg som formand deltog sammen med vores tidligere internationale repræsentant Hanne Rohde i Council Meeting, der bl.a. vedtog ændringer i vedtægterne, der sikrer øget involvering af ASK brugere i ISAAC, og hvor Research symposiumet fremadrettet bliver inkluderet i selve den internationale konference frem for at være et selvstændigt forum. Council Meeting giver god mulighed for at udveksle erfaringer mellem de forskellige medlemslande.

Et dansk højdepunkt på konferencen var det internationale medlemsmøde, hvor Hanne Rohde meget velfortjent modtog ISAACs "Distinguished Service Award". Prisen gives til: *"ISAAC member or group to recognize an outstanding contribution to the field of AAC through clinical work, information/knowledge, distribution and research."* Stort tillykke til Hanne!

Flere ISAAC medlemmer har skrevet deres indtryk fra konferencen i Toronto, som har været bragt i vores blad ISAAC-nyt. Kan findes på www.isaac.dk

I 2018 bliver den internationale ISAAC konference holdt i Australien d. 21.-26. juli, www.isaac-online.org/english/conference-2018/

Forskellige tiltag gennem året

- Deltagelse i Referencegruppe i Socialstyrelsen vedr. Forløbsbeskrivelsen for voksne med kompleks erhvervet hjerneskade.
- Kontakt med Spastikerforeningen og LEV i forhold til at drøfte og koordinere tanker og tiltag indenfor kommunikationsområdet.
- Udtalelse om behovet for et PD fag modul - "Kommunikationskompetencer", indenfor Specialpædagogik på UCC i København.
- ISAAC-Nyt er udgivet 3 gange.
- Nyhedsmail sendes ud - primært når der er nyt at fortælle om arrangementer og informationer i relation til ISAACs arbejde og med henvisning til vores hjemmeside.
- På Facebook gruppen har vi især i oktober - ISAACs Awareness Month bragt info. bl.a. også om valgte temaer og oplæg på denne konference.
- Omtale af kurser/uddannelser indenfor kommunikationsområdet på vores hjemmeside.
- Film konkurrence - et nyt tiltag bl.a. inspireret fra den internationale ISAAC konference. Vi har ikke fået så mange bidrag til konkurrencen, men er glade for dem vi har fået. Meld gerne tilbage med feedback til os om relevansen af dette tiltag.
- Vi har besluttet, at pårørende til ASK-brugere nu kan deltage til medlemspris i ISAAC arrangementer.
- Vi har fået trykt T-shirts til ASK-brugere.
- I forbindelse med regeringsrokaden i november 2016 kontaktede vi de nye ministre for Børne- og socialministeriet, Uddannelses- og forskningsministeriet, Undervisningsministeriet, Ældre- og Sundhedsministeriet.

Vi ønskede tillykke med hvervet og fortalte kort om ISAAC og behovet for at øge fokus på indsatsen overfor mennesker med komplekse kommunikationsbehov. Samtidig påpegede vi også den store kompleksitet på området, der betyder, at alle de nævnte ministerier i et eller andet omfang vil være berørt. Det nødvendiggør en tværgående koordinering og et tæt samarbejde med deltagelse af ministerier og relevante instanser som Institut for Menneskerettigheder, Det centrale Handicapråd, Handicaporganisationer som fx Spastikerforeningen og LEV samt ISAAC.

Vi har fået tak tilbage, og især Børne- og socialministeren svarede interesseret. Der var hermed også anledning til at anerkende hendes nylige initiativ til lovgivning, der forbyder diskrimination af handicappede. *"Det er meget væsentligt, og samtidig helt naturligt i et land, der har tilsluttet sig FN's Handicapkonvention, at også diskrimination af handicappede forhindres."*

ISAAC håber naturligvis, at der i lovtæksten vil blive så stor tydelighed, at også de borgere vil kunne se deres rettigheder sikret, hvor kommunikationsproblematikken er en væsentlig del af deres handicap."

- **Møder:**

I det forløbne år har bestyrelsen holdt både dagsmøder og weekendmøder på Vandrehjemmet i Fredericia, og det har fungeret rigtig godt.

Det er blevet til 5 møder, heraf 1 weekend møde. Desuden et antal møder fysisk/via Skype i ad hoc grupperne, og løbende dialog gennem vores ISAAC googlegroup.

Konferencegruppen: Trine, Anna og Margit (+ ISAAC medlem Pernille)

PR gruppen: Vibe, Stella, Jeppe og Margit (+ ISAAC medlem Hanne)

Web: Vibe + ISAACs webmaster Per indtil 1. januar 2017, hvor Per efter eget ønske er stoppet. Margit overtager web jobbet - i en periode med assistance.

Sekretær: Margit

Facebook: Margit (+ ISAAC medlem Pernille)

International rep.: Margit

Nordisk rep.: Anna

Redaktør: Dorte

Brugerarrangementer: Dorte/Jeppe/Jane/Vibe/Stella (+ ISAAC medlem Emmy Kjellmann)

Kasserer: Gert

Jeg vil sige TAK for godt og engageret samarbejde til hele bestyrelsen og til jer tæt på den: Pernille Bagner Carlsen, Hanne Rohde, Emmy Kjellmann, TAVSgruppen, Per Andersson, Frank Dalhoff, Ole Brunbjerg og Lars Søndergaard-Nielsen.

På bestyrelsens vegne

Birgitte Brandt, formand
marts 2017

- - - 0 - - -

Kommunikationsstøtte på Sølund Festival

v/Hanne og Emmy

Som et nyt tiltag har Sølund Festival i år indgået et samarbejde med Neurocenter Østerskoven. Der blev uddelt kommunikationstavler, der kan understøtte kontakt, snak om musik-navne, og hvad man synes om dem, samt det meget vigtige – hvad man gerne vil have at spise!

Alle madboder blev forsynet med valgtavler, og kommunikationstavlerne blev uddelt til alle interesserede.

Brugersamling 2017.

6-8. oktober på Søsportscentret ved Egmonthøjskolen

Arrangement er målrettet brugere af ASK løsninger. Der er plads til såvel nye som tidligere deltagere.

Det foreløbige program ser således ud i ultra kort version:

Fredag den 6. oktober

Start kl. 11.00.

I løbet af dagen bliver der præsentationsrunde af deltagerne, gennemgået nyheder i kommunikationssystemerne Tobii og Rolltalk. Om aftenen er der middag og efterfølgende tema om at kommunikere "Off-line" med indlæg fra Jeppe Forchhammer + efterfølgende debat. Der er tid til andre indlæg fra deltagerne.

Lørdag den 7. oktober

Morgenmad og efterfølgende oplæg af Ole Lauth – om at få indflydelse på lokalpolitikken i eget område. Drøftelser i grupper, så alle kan komme til orde. Debat om Isaac konference og brugermødets placering på denne. Ønsker til næste brugersamlinger kan fremføres. Festmiddag om aftenen.

Søndag d. 8. oktober:

08.00 - 11.00. Brunch i Spisesalen på Egmonthøjskolen.

Fra 10.00 - 12.00 er der mulighed for at komme i Vandhalla (stor svømmehal med tilgængelig rutchebane) + evt. andre aktiviteter på Egmonthøjskolen.

- - - 0 - - -

De store overgange i livet for ASK brugere

Socialstyrelsen

ISAAC Danmark og Socialstyrelsen inviterer
til seminar

30.-31. oktober

i København

Hvordan går det, når ASK-brugere går igennem livets store overgange? Skift fra et sted til et andet i livet (f.eks. fra børneskole til ungdomstilbud, fra hjem til bosted osv).

Erfaringen er desværre, at mange oplever alvorlige tab i erhvervede kommunikationsmuligheder eller at udviklingen går helt i stå.

På de to temadage vil du få en forståelse for, at ASK følger med gennem hele livet, og at en ASK-løsning kræver støtte på flere niveauer for at sikre kontinuitet og livslang udvikling, og du vil få særlig viden om, hvad vi som fag- og nærpersoner kan stille op for, at det kan lykkes.

Det er vigtigt at sætte fokus på netop dette område, hvor ansvaret for at tage vare på kommunikationen nemt kommer til at flyde mellem forskellige aktører i ASK brugerens omgivelser.

Blandt oplægsholderne er

David McNaughton, professor på
Pennsylvania State University.

Signhild Skogdal
fra Universitetet i Tromsø

Læs mere om seminaret på www.isaac.dk; her kan man også hente programmet med oplægsholdere, detaljeret program og praktiske oplysninger.

Hvad er overgange?

Ved overgange forstås de forskellige store miljøskift, en person oplever gennem livet. F.eks. skift fra børnehave til skole. Skift mellem forskellige skoler. Skift mellem de forskellige afsnit på samme skole. Skift fra skole til voksentilbud og skift mellem forskellige boformer, dag-/aktivitetstilbud og aflastning.

Ved overgange er det særligt vigtigt at sikre kontinuitet i personens muligheder for at kommunikere. Holdninger, viden og kunnen inden for alternativ kommunikation er centrale i det nye miljø.

- - - 0 - - -

Sjælland Musik-Festival

torsdag s.3 c.

<p>hvornår</p>	<p>Lucas Graham</p>	<p>Lars Love Louise</p>	<p>Nikolaj og piloterne</p>	<p>Kunstner tirsdag</p> <p>side 3 a</p>	<p>Jeg synes...</p> <p>side 2</p>
<p>hvad er det næste?</p>	<p>Kim Larsen</p>	<p>Den grimme mand i byen</p>	<p>Fede Finn & Funny Boyz</p>	<p>Kunstner onsdag</p> <p>side 3 b</p>	<p>tilbage til side 1</p>
<p>Birthe Kjær</p>	<p>Infernal</p>	<p>Juncker</p>	<p>Kæreste teltet</p>	<p>noget andet</p>	<p>mad / drikke</p> <p>side 4</p>
<p>Burhan G</p>	<p>DM i luftguitar</p>	<p>Thomas Helmig Jam</p>	<p>ikke</p>	<p>gå til liste</p> <p>bag på dette ark</p>	<p>Vil du tage min tavle/bog til kommunikation</p>

NEUROCENTRET ØSTERSKOVEN
www.ncc.dk